

ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Υ Π Ο

Κ. Μ. Κ Ο Υ Μ Α

Σχολάρχου τοῦ τῆς ΣΜΤΡΝΗΣ φιλολο-
γικοῦ Γυμνασίου, καὶ Διδασκάλου τῶν
Μαθηματικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς
Φιλοσοφίας

εἰς χρῆσιν τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν.

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

Περιέχων Ἐμπειρικὴν Ψυχολογίαν καὶ Κρηπίδα
τῆς Φιλοσοφίας.

Πᾶσα ΣΟΦΙΑ παρὰ ἩΓΡΙΟΓ καὶ μετ'
αὐτοῦ ἔστιν εἰς τὸν αἰῶνα.

Σοφ. Σειρήν. Κερ. Α΄. 1.

EN BIENNI, ΤΗΣ ΑΓΕΤΡΙΑΣ,

ἐκ τῆς Τυπογραφίας Ἰωαν. Βαρθ. Τεσεξέκιου

Α, Ω Ι Η.

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

π ρ ὀ ς

Φραγκῆσκου Κ. Μαῦρον.

ΕΚΒΑΙΝΟΥΣΙ, φίλτατε Φραγκῆσκε, διὰ τοῦ τύπου εἰς τὸ φῶς τὰ πρῶτα μέρη τοῦ τῆς φιλοσοφίας συντάγματος, καθὼς ἐκ πολλοῦ ἐπεθύμεις· καὶ ὅσα ὡς πρόλογον αὐτοῦ ἐσοχάσθην νὰ εἶπω περὶ τῆς ἐκδόσεώς του, κρίνω καὶ δίκαιον καὶ ἀρμόδιον νὰ τὰ γράψω πρὸς ἐσὲ διὰ τῆς προσφωνητικῆς μου ταύτης ἐπιστολῆς διὰ τοὺς ἐφεξῆς λόγους. Πρῶτον, διότι ἡ ἀγαθὴ σου ψυχὴ, ἀναφλεγομένη ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῆς φιλοσοφίας, δέχεται ἀσμενέστατα πάντα φιλόσοφον λόγον, εἴαν καὶ δὲν ἤθελεν εἶσθαι ἐξειργασμένος μὲ τῆς ἀκριθείας τὴν σάθμην. Δεύτερον, ἐπειδὴ σὺ καὶ διὰ σοῦ οἱ ἐν Ὀδησσῶ καλοκᾶγαθοὶ ἀδελφοί σου ἐσυνεργήσατε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐκδοσίν του, καὶ εἶναι δίκαιον νὰ προαιμασθῶ ἀπὸ σοῦ τοῦ κυριωτάτου αἰτίου τῆς εἰς ὅσα μέλλω νὰ εἶπω ἐφεξῆς περὶ τῶν κινησάντων με εἰς τὸ νὰ τὸ συντάξω αἰτίων. Τρίτου καὶ τελευταίου, ὅτι, ὅσα σκοπὸν ἔχω νὰ προτάξω ἐνταῦθα, ἐπειδὴ εἰς ὅλους τοὺς ἐπιμελητὰς τῆς φιλοσοφίας εἶναι γνωστὰ, ἄλλος μὲν τις ἀπὸ τοὺς περιττοὺς τὴν σοφίαν εὐλόγως ἔμπορεῖ νὰ μὴ ἐπιπλήξῃ ἐπιτοξεύων κατ' ἐμοῦ τὸ τοῦ Κωμικοῦ.

δ ΠΡΟΣ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΝ

Ἄτὰρ τί ταῦθ', ἃ πάντες ἴσμεν, μαυθάνω;
Σὺ δὲ δύνασαι ν' ἀκούσης καὶ ταῦτα μὲ τὴν αὐτὴν ἀνοχὴν
καὶ ἀγάπην, μὲ τὴν εἰσὶαν ἀκούεις καθ' ἡμέραν τοὺς λό-
γους μου. Ὑπόθες λοιπὸν, ὡς φιλότης, καὶ τὴν μακρὸν
ταύτην διατριβὴν ὡς μίαν ἀπὸ τὰς φιλολογικὰς μας συνουσι-
λίας, ὅσας ἐκόμαμεν πέντε ἔτη ἐνιαυτοῦς, ἀπ' οὗ ὁ φίλος
μου καὶ φίλος τῶν Μουσῶν καὶ τοῦ Γένους, ἀγαθὸς Θεὸς
σου, Ἀλέξανδρος Μαῦρος σ' ἐπαράδωκεν εἰς τὴν ἐπιστάσιν
καὶ φροντίδα μου διὰ νὰ σὲ εἰσάξω εἰς τὸν ναὸν τῆς Παι-
δείας καὶ τῆς Φιλοσοφίας· καὶ ὅσας θίλομεν κάμειν ἐξε-
ξῆς εἰς τὰς μακαρίας χώρας τῆς μουσουλμανικῆς Γερμανίας.
Ἀναγκαῖον δὲ κρίνω νὰ εἴπω ὀλίγα τινα περὶ τῶν εἰς τὸ
ἐγγεῖρημα τοῦτο κινήσαντων με αἰτίων, καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ
φιλοσοφικοῦ μου συντάγματος, καὶ τελευταῖον περὶ τῆς ἀ-
ληθινῆς φιλοσοφίας Ποία εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τῆς εἰς
ὅσους ἐπενεργήσῃ ἢ θαυμασία τῆς δυνάμεις. Ἀλλὰ διὰ νὰ
κατασαθῶσιν εὐληπτότερα τὰ λεγόμενα κρίνω χρήσιμον νὰ
ὑποσρῶσω, ὅσον ἐξεύρω ἀκριδῶς, καὶ ὅσον δύναμαι συν-
τόμως Ποία τις ἔτο ἡ φιλοσοφικὴ τοῦ γένους κατάστασις ἕως
τὰ μέσα τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, καὶ τίνα πε-
ρισσαστικὰ τὴν ἠλλοίωσαν. Πρὸς ἐσὲ δὲ ταῦτα λέγων δὲν κά-
μνω ἄλλο εἰ μὴ ἐπαναλαμβάνω ὅσα μου ἤκουσας εἰς τὸ φι-
λολογικὸν μας Γυμνάσιον μετὰ τῶν φίλων σου συμμαθητῶν,
οἵτινες ἄς διαβάσωσιν μετὰ σοῦ ἐκ τοῦ τύπου ὅσα μετὰ
χαρῆς ἤκουσαν πολλάκις ἀπὸ σώματός μου εἰς τὰ φιλοσο-
φικὰ τῶν μαθήματα.

Ἐξετάζοντες, φίλτατε, τὴν κατάστασιν τῆς Ἑλληνι-
κῆς φιλοσοφίας, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς παρελθούσης ἑκατον-
ταετηρίδος ἕως περὶ τὰ μέσα αὐτῆς, ὡς λέαν· καὶ πρόσφα-

ταν και βεβαίως φθάσασαν εἰς ἡμᾶς και ἀπό τινων ἐκδεδο-
 μένων βιβλίων και ἀπό σώματος τῶν ἀριδείμων διδασκάλων
 μας, οἵτινες τὰ μὲν εἶδαν ἀμέσως αὐτοί, τὰ δὲ ἔμαθαν
 ἐμέσως ἀπὸ τοὺς διδασκάλους των· εὐρίσκωμεν ὅτι και εἰς
 ἡμᾶς ἐπεκράτει ἡ αὐτὴ σχολαστικὴ ἢ περιπατητικὴ λεγομέ-
 νη φιλοσοφία, ἣτις μόλις εἶχε πρὸ ὀλίγου παύσειν ἀπὸ τοῦ
 νὰ βασιλεύῃ εἰς ὅλα τῆς Ἑυρώπης τὰ σχολεῖα. Ἡ μόνη
 διαφορὰ μεταξὺ ἡμῶν και τούτων εἶναι, ὅτι οὗτοι μὲν, βοη-
 θούμενοι ἀπὸ ἐσωτερικᾶς περιστάσεις, ἐξέβαιναν τρέχοντες
 ἀπὸ τὸ σκοτὸς τῆς ἀμαθείας· ἡμεῖς δ', ἐμποδιζόμενοι,
 μόλις ἤθελανόμεθα, εἶτι ὑπάρχουσι μαθήματα ἄλλα εἰς τὸ
 λογικὸν τοῦ ἀνθρώπου καταλληλότερα. Ὑπομνηματισαί λοι-
 πὸν μεγάλαι και παχυλοὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅποιοι ὀλί-
 γου ὀλίγου ἀργήτερα τὴν Ἑυρώπην εἰς τὴν παιδείαν, ἐ-
 πείχαν και εἰς ἡμᾶς τὸν τόπον τῶν γνησίων φιλοσόφων· και
 μία μηδ' ἀρχὴν μηδὲ τέλος ἔχουσα Λογικὴ ἀναμεμιγμένη
 μὲ Θεολογικὰ και ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα, διδασκόμενα
 πολλοὺς κατὰ σειρὰν ἑνιαιτούς, συναπετέλουν τῆς ἐποχῆς
 ἐκείνης τὴν τῶν φιλοσοφικῶν ἐπιστημῶν ἐγκυκλοπαιδείαν.
 Τοιαῦτα εἶναι Γεωργίου Κορσείου Λίου τὰ συγγράμματα,
 Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ Ἀπορρήτων τὰ εἰς τὸν
 Ἀριστοτέλην ὑπομνήματα, τοῦ Κορυδαλέως τὰ φιλοσοφήμα-
 τα, και τῶν, οἵτινες ἄλλοι κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐδί-
 δασκαν εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα Κωνσταντινουπόλεως, και
 Βουκορεσίων, και Πάτμου.

Ἐξείχεν ἀπὸ τὰς εἰρημένας πόλεις κατὰ τὴν παιδείαν
 και τοὺς διδασκάλους ἢ πολλὰ τὴν Ἑλλάδα ὠφελήσασα,
 μᾶλλον δὲ, πληρώσασα πολὺ μέρος τοῦ χρέους τῆς εἰς τὴν
 κοινὴν τροφὴν και μητέρα πατρίδα, ἢ περιώνυμος πόλις

ς Π Ρ Ο Σ Φ Ρ Α Γ Κ Ι Σ Κ Ο Ν

τῶν Ἰωαννίνων. Εἰς ταύτην Μεθόδιος Ἀθηρακίτης ἔφερε περὶ τὸ ἀψιῆ ἔτος ἀπὸ τῆν Ἰταλίαν τὰς γεωμετρικὰς ἐπισήμας, ἵκανὸς νὰ ἀνάψωσι τὸ φῶς τοῦ Λόγου, καὶ νὰ διερρηθίσωσιν ἐπὶ πλείον τῆν ἔμφυτον τοῦ ἀνθρώπου φιλομάθειαν, καὶ χωρὶς ἄλλα περιστατικά. Καὶ αὐτὸς καὶ ὁ μαθητῆς καὶ διαδόχος του Βαλάνος Βασιλόπουλος, διδάσκαλοι τῆς κωνῆς τῶν Ἰωαννίνων σχολῆς, ἐδίδαξαν μετὰ τῆς Ἀριστοτέλικῆς φιλοσοφίας κατὰ τὰ ἰσορυθαλέως συγγράμματα, καὶ τὴν Γεωμετρίαν τοῦ Ἐυκλείδου, καὶ Ἀριθμητικὴν, καὶ τῶν Σφαιρικῶν θεωρίων, καὶ προητοιμάζαν διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν κατὰσασιν ἄλλην καλητέραν καὶ εὐτυχεσέραν εἰς τὸ Γένος. Πολλοὶ μαθηταί των, διὰ τὴν τότε ἐπικρατοῦσαν ἐμπορικὴν σχέσιν τῶν Ἰωαννίνων μὲ τὴν Βενετιάν, μετέβαιναν εἰς τὰς Ἰταλικὰς χώρας· καὶ ἔχοντες οἰκῆεν τὸ ἐνδύσιμον ἀνεπτερόνοντο ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῆς μαθήσεως, καὶ συνεισέφεραν τὰ δυνατὰ πρὸς διόρθωσιν τῆς καταστάσεώς μας μὲ συστάσεις τυπογραφικῶν, μὲ ἐκδόσεις βιβλίων καὶ Ἑλληνικῶν καὶ μεταφρασμένων ἀπ' ἄλλας γλώσσας, μὲ πᾶσαν καὶ παντοίαν συνδρομὴν, τὴν ὁποίαν ὑπεγύρευαν οἱ τότε χρόνοι.

Ἀλλὰ τὸ πάντων μέγιστον, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ σημειωθῆ ἀκριβῶς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νέας Ἑλλάδος, καὶ νὰ μὴ λησιμνηθῆ ἀπὸ κανένα εὐγνωμονέστερον Γραικόν, εἶναι ἡ ὁρμὴ τῆς τῶν φιλοσοφικῶν φρονημάτων μεταβολῆς, τὴν ὁποῖον εἰτεβίβασεν εἰς τὸ Γένος μας ἡ ἀξιέπαινος πόλις τῶν Ἰωαννίνων. Εὐτύχει μὲν εἰς πλοῦτον κατ' ἐλείρους τοὺς χρόνους εἰς Βενετιάν ἢ περικλεῆς οἰκίαν τῶν Μαρτυτσῶν· ἐπλούτει δὲ εἰς σοφίαν κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους εἰς Παταύιον ὁ ἀοίδεμος Ἐυγένιος ὁ Βούλγαρις· ἡ φιλογένεια

καὶ φιλομάθεια ἐκείνων ἠνώθη μὲ τὴν τούτου ὀργῶσαν εἰς
 μετάδοσιν τῶν φώτων ψυχῆν· καὶ οὕτως ἐσύνησαν εἰς
 Ἰωάννινα κατὰ τὸ ἀψυ' ἔτος σχολὴν δευτέραν μετὰ τῆς ἐ-
 κεί ὑπαρχούσης πρώτης, ἣτις ἐσχολαρχεῖτο ἀπὸ τῶν Βα-
 λάνου, Μαρουτσικῆν μὲν διὰ τοὺς καταβαλόντας τὴν δα-
 πάνην, Ἐυγενιακὴν δὲ διὰ τὸν καταβάλλοντα τῆς νεωτέ-
 ρας διδασκαλίας τὰ σπέρματα. Τοῦ Ἐυγενίου τὸνομα ἔγρει-
 νε πάραυτα γνωστὸν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα· οἱ μὲν ἐπήνουν
 τὴν εἰς τὸ ἑλληνίζειν ἔξιντου· οἱ δὲ, τὸ ποιητικὸν πνεῦ-
 ματος· οἱ δὲ, τὸν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ζῆλον του· Ἦσαν
 δὲ μεταξὺ τούτων καὶ οἷτινες ἐπροσπάθουν νὰ ἀμαυρώσω-
 σιν ὅλα ταῦτα τὰ θαυμάσια προτερήματά του, ἐξηγοῦντες
 κακοήθως ἐπὶ τὸ χεῖρον πᾶσαν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός. Πόθος
 τοῦτο τῶν χαμερπῶν ψυχῶν, ἀγαπητὲ Φραγκῆσκε, αἷτινες
 μὴ δυνάμεναι νὰ φθάσωσι τὸ ὕψος τῶν ἐπαινουμένων ἀν-
 δρῶν ἀποφασίζουσι νὰ κάμουν τὴν μεταξὺ ἑαυτῶν κ' ἐκεί-
 νων διαφορὰν ἀνεπαίσθητον καταβιβάζοντές τους μὲ τὴν
 βλάσφημον γλώσσαν των πολὺ χαμηλότερα παρὰ ὅπου τοὺς
 ἀνυψοῦσι ἢ τῶν ἔργων των ἀξία· ἢ δὲν εἶναι τοῦτο αἴτιον
 νὰ βλασφημῶνται ὑπὸ τινῶν καὶ εἰς τὰς ἡμέρας μας ἄνδρες
 ἀπὸ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ Γένους εὐλογοῦμενοι δικαίως καὶ
 ἐγκωμιαζόμενοι;

Τοιαῦται περιβάσεις καὶ ἄλλαι, αἷτινες δὲν εἶναι τό-
 πος νὰ ἐξηγηθῶσιν ἐνταῦθα, ἔκαμαν τὸν μακαρίτην Ἐυγέν-
 υιον νὰ διδάξῃ εἰς τρία διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος μετὰ
 τὰ Ἰωάννινα· εἰς Κοζάνην πολίχνην τῆς Μακεδονίας, καὶ
 εἰς τὴν τοῦ Ἄθωνος πολύκροτον σχολὴν, καὶ εἰς τὸ πα-
 τριαρχικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως σχολεῖον καὶ πᾶσαι μετ'
 ὁμοῦ αἰ εἰς τὴν Ἑλλάδα σχολαρχία του δὲν διήρκεσαν

ἡ ΠΡΟΣ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΝ

πλέον παρά δεκα ἐνιαυτούς· ἀλλ' ἡ δυνάμις των ἔδωκε φρό-
ρον ἐπαινετὴν εἰς τοὺς νόας τῶν Ἑλλήνων, καὶ δρόμον
ἄλλον εἰς τὰ τῆς μαθήσεως βήματα, καὶ μέσα νεώτερα εἰς
τὴν τῆς ἀληθείας ἔρευναν παρά τὰ ἕως τότε γνωριζόμενα.
Ἀνεχώρησε μὲν ἀπὸ τὸ Γένος ὁ δικαίως κλεινὸς ἐπουρμα-
σθεὶς Ἐυγένιος· ἀφῆκεν ὅμως εἰς τὸ Γένος Λογικὴν νέαν
καὶ Μεταφυσικὴν νέαν, καὶ Φυσικὴν νέαν, καὶ πολλοὺς ἀ-
πὸ τοὺς εἰς ὅλας τὰς σχολαρχίας του ἀκολουθήσαντας μα-
θητὰς του νὰ διδάσκωσιν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος.

Ὅτι, Φίλιππε Φραγκίσκε, ὑπῆρξε πρῶτον εἰς τὴν
Ἀγγλίαν ὁ Βάκων, ὅ,τι ἐνῆργησεν ἔπειτα εἰς τὴν Γαλλίαν
ὁ Καρτέσιος, καὶ ἐφεξῆς εἰς τὴν Γερμανίαν ὁ Λεϊβνίτιος·
ὅλα ταῦτα, εἰς εἶπης ὅτι ἐκατόρθωσεν εἰς ἡμᾶς ὁ Ἐυγέν-
ιος, δὲν ἀποτυγχάνεις βέβαια τὴν ἀλήθειαν. Τὴν σχολα-
σικὴν ἢ περιπατητικὴν φιλοσοφίαν ἐξώρισε καθεὶς ἀπ' ἐκεί-
νους ἀπὸ τὸ ἔθνος του καὶ ἔδειξαν νέαν ὁδὸν εἰς τῆς ἀλη-
θείας τὴν ζήτησιν· τὴν σχολαστικὴν ταύτην ἐρραχελίαν ἐξ-
ώρισε καὶ ὁ ἡμέτερος Ἐυγένιος ἀπὸ τὰ σχολεῖα τῆς Ἑλ-
λάδος, καὶ εἰσήγαγεν εἰς αὐτὰ τὰς μεταμεθοδείσεις τοῦ
Βάκωνος, τοῦ Καρτεσιῶ, τοῦ Λεϊβνιτίου, τοῦ Βολφίου,
καὶ τῶν ὅσοι μετὰ τούτους εἶχαν κοπιᾶσειν ἕως τοὺς χρό-
νους ἐκείνους εἰς κάθαρσιν τῶν ἐπισημῶν καὶ τῆς φιλοσο-
φίας. Οἱ ἕως τότε ἀπεριπάτητοι περιπατητικῶμας ἔπαι-
σαν νὰ κρατῶσι δεσμευμένον τὸν νοῦν τῆς νεολαίας εἰς
θεωρίας ἐνὸς ἀνδρὸς τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τούτου παρα-
μορφωμένου ἀπὸ τοὺς ὑπομνηματιστάς· καὶ ἤρχισαν διδά-
σκαλοι ἄλλοι νὰ ἐρμηνεύωσιν, ἀντὶ τῶν λεγομένων Κορυ-
θαλικῶν, τὰς δόξας τῶν Νεωτέρων καὶ τὰ Ἀρέσκοντα τοῖς
φιλοσόφοις. Ἡ Λογικὴ τοῦ Ἐυγενίου, ὅφ' οὐ μάλιστα ἔδει-

μοσίευσθη εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τοῦ τύπου κατὰ τὸ ἀψῆς, ἐκαταστάθη κοινὸν μάθημα τῶν σχολείων μας καὶ ἐδιδάσκετο πανταχοῦ με ὠφέλειαν μεγάλην, ἐξαιρέτως δὲ εἰς τὸν Τύρναβον πόλιν τῆς Θεσσαλίας ἀπὸ τὸν μακαρίτην διδάσκαλόν μου Ἰωάννην Ἰερῆα καὶ Οἰκονόμον. Ἡ ἐμφαινομένη εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο δεινότης ὡς ἐκ τῆς πολυμαθείας τοῦ συγγραφίως, ὅστις, διὰ τὰ ἐρεθίσθη εἰς τὴν φιλοσοφίαν τὰ πνεύματα τῶν νέων Ἑλλήνων, εἰσέφερε πολλότατα ἐκ πολλοτάτων ἐπισημῶν παραδείγματα, διήγειρε τὴν ἀμίλλαν τῶν σπουδασῶν καὶ τὴν εἰς τὰς ἐπισήμας ἀγάπην· καὶ πολλοὶ ἀγνώριστοι τὸ πρότερον ἐπισημαὶ εἰσῆχθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅχι Μὰ τὰς Μούσας! ὡς ἄλλον σκοπὸν ἔχουσα, ἀλλ' ὡς ἐξηγοῦσαι πολλὰ τῆς Λογικῆς τοῦ Ἐυγενίου χωρία. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς νῦν ζῶντας καὶ ὠφελούντας τὴν πατρίδα Γραικοὺς χρεωζοῦσι τὴν πρακοπήν των εἰς τὴν Λογικὴν ταύτην (α).

(α) Ὁ μετα' γλέους ὠφελὸν τὴν Ἑλλάδα εἰς τὰς ἡμέρας μας ἀξιόσεβας Κοραῆς ὁμολογεῖ ὅτι ἀπέκτησε τὴν σοφίαν του ἀπὸ τὴν Λογικὴν ταύτην. Ἴδου τί λέγει εἰς τὸ ὅποιον ἐξέδωκε Γαλλισι ὑπὸ μνημα περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος, „Il (l'Eugene) a été un des premiers qui ont contribué le plus efficacement à la révolution morale qui s'opère dans ce moment parmi les Grecs. Je lui paie d'autant plus volontiers ma part du tribut que la nation lui doit, que je me rappellerai toujours avec plaisir l'émulation qu'excita dans mon ame, jeune encore, la publication de sa Logique, à laquelle je sois redevable du peu de lumières que je possède (Memoire sur l'État actuel de la Civilisation dans la Grèce, par Coray, 1803, pag. 16.), ἤγουν οὕτως (ὁ Ἐυγένιος)

Π Ρ Ο Σ Φ Ρ Α Γ Κ Ι Σ Κ Ο Ν

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατὰ τὴν ἡμετέραν ἕως περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρείδος, ἀσυγκρίτως βέβαια καλύτερα παρὰ τὴν κατὰ τὰς ἀρχαίας αὐτῆς, ἐπειδὴ ἀρχίσασμεν νὰ μαθαίνωμεν τὰς εἰς τὴν φιλοσοφίαν προέδους τῶν Νεωτέρων, καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἐυγενίου μᾶς ἐδίδαξεν ἰκανῶς, ὅτι διὰ νὰ προκόψωμεν περισσότερο εἰς τὰς μαθήσεις ἄλλο μέσον οὐκ εἶναι ἀρμοδιώτερον εἰμὴ ἢ εἰς τὰς Ἐυρωπαϊκὰς Ἀκαδημίας μελέτη τῶν ἐπισημῶν καὶ τῆς φιλοσοφίας. Τὰ ἔργα τοῦ μακαρίτου Ἐυγενίου ἔκραζαν πρὸς ὅλους μας τὸ Ἐυαγγελικόν. „Πορεύεσθε πρὸς τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράσατε“ (α). Γενικῶς ἡ πείρα τοῦ ἐνὸς χρη-

---

αὐτῶν ἀπὸ τῶν πρώτων, οἵτινες συνεισέφεραν δρακοντικά εἰς τὴν ἤδη ἐνεργουμένην τίθικὴν μεταβολὴν τῆς Ἑλλάδος. Τοῦ πληροῦ τοῦ μέρους τῆς ὑπὸ τὸ γένος μας χρεωσθεμένης εἰς αὐτὸν εὐχαριστίας τόσον ἀσμενέστερα, ὅσον θέλω ἐνθυμισθῆαι πάντοτε μετὰ χάριτος τὴν ἀμύλλαν, τὴν ὁποίαν διήγειρεν εἰς τὴν ψυχῆν μου νέου ἀκόμη ὄντος τῆ δημοσίευσίς τῆς Λογικῆς του, εἰς τὴν ὁποίαν χρεωσθῶ τὴν ὀλέγην μου παιδείαν“ (Ἐπόμνημα περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ Κόραη, 1803, Σελ. 16.)

(α) Τὴν φωνὴν ταύτην ἤκουσε μαθητὴς τοῦ τῶν Ἰωαννίνων Βαλκανικοῦ σχολείου Νικόλαος Ζαζούλης ὁ ἐκ Μεσόδου. Συγκροτηθεὶς οὗτος μὲ τὰ Ἀριστοτελικὰ μαθήματα καὶ τὰς κατ' Ἐκκλησίαν γεωμετρικὰς θεωρίας μετέβη κατὰ τὸ ἀψὺ ἔτος εἰς τὰς Ἰταλικὰς χώρας ἤκουσεν ἐκεῖ τὰ νεώτερα τῆς πειραματικῆς φυσικῆς μαθήματα, καὶ τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν ὑπέσχετο πλήρη παιδεία εἰς τὴν πατρίδα. Ἐδίδαξεν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ ἀψὺ ἔτους καὶ ἐφεξῆς, ἐπαινεθεὶς πανταχοῦ διὰ τὴν σοφίαν του· τελευταῖον εἰς Ἰάσιον σχολάρχον παρῆσθεν ἐξ ἰδίων του μεταφράσεων τῶν τοῦ Βαῦμαῦσερου φιλοσοφίαν καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ κατὰ τὸ ἀψὺ ἔτος. Λίγον τε ἐπιπελάζουσαι ταρχαί ὡς ἐκ τῶν πολυμικῶν περιζύσεων, καὶ ὁ πρόωρος θάνατος ἐμπόδισαν νὰ γείνη ἐπαισθητοτέρη εἰς τὸ γένος ἡ παιδεία τοῦ μακαρίτου Ζαζούλη.

σιμεύει πρὸς ἀνεπλήρωσιν τῆς ἐνδεΐας τοῦ ἄλλου δι' ἀμοιβαίης ἀφαιρέσεως καὶ προσθέσεως· ἀλλ' εἰς τὴν παιδείαν εἶναι τι χωριστὸν, ὅτι ὁ ἐνδεὴς πλουτίζεται χωρὶς ζημίαν ἢ ἐλάττωσιν τῶν ἀγαθῶν τοῦ μεταδιδόντος. Ἡ μεταδόσις τῆς παιδείας ὁμοιάζει τὴν λάμπριν τῆς ἡλιακῆς ἀκτίνος, ἥτις φωτίζει τὰ ὑποκείμενα πράγματα χωρὶς τὴν ἐλάττωσιν τῆς φυσικῆς τῆς λαμπρότητος. Τοιαύτην μετακομιδὴν τῆς παιδείας εἰς τὴν πατρίδα ἐμελέτων νὰ κώμωσι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς νέους Γραικοὺς, ὅσοι εἶχον ποτισθῆν ἀπὸ τὰ ζωήρῳτα τῆς τοῦ Ἐυγενίου φιλοσοφίας νάματα.

Περὶσάσεις πολλαὶ καὶ ἐσωτερικαὶ καὶ ἐξωτερικαὶ ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ ἀψυ' ἔτους νὰ συνδέωσι στενότερα τοὺς ὁμογενεῖς μας δι' ἐμπορικῶν σχέσεων μὲ τὸ φωτισμένον τῆς Ἐυρωπαϊκῆς μέρους· καὶ ἀφ' ἐνὸς μέρους ἢ μὲ σοφοὺς ἀνδρας ἐπιμιξία των, ἀπ' ἄλλου δὲ κάποια εὐτυχῆς πρόσδος εἰς τὰς ἐμπορικὰς των ἐπιχειρήσεις διήγειραν εἰς τὰς ψυχὰς των τὴν ἀπὸ τὰ περιστατικὰ κοιμωμένην, οὐδέποτε δὲ ἀφανιζομένην φιλομάθειαν τῶν Ἑλλήνων. Ὁ ἐμπολαῖος Ἐρμῆς ἔγεινεν ὁ εὐτὸς καὶ λόγιος εἰς τὴν Ἑλλάδα· καὶ τοὺς πραγματευτὰς τῶν ὑλικῶν φορτίων ἠκολούθησαν οἱ πραγματευταί, ὅσους ἔμελλε νὰ μεταφέρωσιν εἰς τὴν πατρίδα τὰ ἀθάνατα ἀγώγιμα, τὴν προγονικὴν μας Σοφίαν. Πρόσθετες, φίλε, εἰς ταῦτα καὶ τοὺς ἐξ Ἰωαννίνων ἄλλους εἰς τὰς ἡμέρας μας Μαρούτσας, τοὺς θαυμασίους λέγω Ἰωσιμίδας καὶ Καπλάνας, οἵτινες, μάλιστα οἱ πρῶτοι, ἐσκόρπισαν ἰκανὸν μέρος τῆς περιουσίας των καὶ τὴν μερικὴν των πατρίδα τὰ Ἰωάννινα νὰ ὠφελήσωσι, καὶ ὅλον τὸ Γένος νὰ φωτίσωσιν μὲ τὸν πληθυσμὸν τῶν νεοεκδότων βιβλίων, τὰ ὅποια ἐμείρασαν πολλοὺς ἐνιαυτοὺς κατὰ συνέχειαν διχεῖν εἰς

β' ΠΡΟΣ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΝ

τούς μὴ ἔχοντας ὄργυριον νὰ τὰ ἀγοράσωσιν. Ἐκ τούτων ἀπάντων ἀνεφάνησαν εἰς τὸ Γένος ἀπὸ τοῦ ἀψυθ' ἔτους καὶ ἐφεξῆς ἀνακαινισθέντα μὲν εὖν σχολεῖα τῶν Ἰωαννίνων διὰ δαπάνης Ζωσιμαδικῆς καὶ Καπλανικῆς, διορθωθὲν δὲ τὸ τῆς Λίου, ἐκ Θεμελίων δὲ ἀνεγερθὲν τὸ τῶν Κυθωνιῶν, μορρωθὲν δὲ εἰς τὸ τελειότερον τὸ τῶν Βουκορεσίῳν (α), καὶ τελευταῖον ἀποκατασταθὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ Κουροτσέσμειον· καὶ γενομένη ὅλη αὕτη ἡ εὐτυχεςτέρα μας μεταβολή, ἀπὸ τῆν ὁποῖαν ἐλπίζομεν σὺν Θεῷ τὰ καλλήτερα.

Κατὰ δὲ τοῦτο τὸ χρονικὸν διάστημα ἡ πλειοτέρα τῶν σοφῶν μας διδασκάλων ἀσχολία ἐπεριωρίσθη εἰς τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας καὶ εἰς τὴν περαματικὴν Φυσικὴν. Πρώτος, Σελεπῆς, Βαρδαλάχος, Βενιαμῖν, Δούγκας, συνέγραψαν καὶ παρέδωκαν εἰς τοὺς μαθητάς τῶν τριαύτης ιδέας μαθήματα. Πρόσθετες ἂν θέλῃς, ἀγαπητέ, εἰς τὰ τούτων φιλοτεχνήματα καὶ τῆν ὑφ' ἡμῶν συλλεχθεῖσαν ἑκτάτομον Σειρὰν τῶν Μαθηματικῶν καὶ Φυσικῶν ἐπιστημῶν, καὶ τῆν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ μετόφρασιν τῆς τοῦ Ἀδῆτου Χημείας, τὰ ὁποῖα ἐξεδώκαμεν διὰ τοῦ τύπου πρὸ ἐνιαυτῶν ἤδη δέκα κατὰ τὰς πρώτας ἐν τῇ λαμπρᾷ ταύτῃ πόλει διατριβᾷ μας, ἂν ὄχι ἄλλο, συντελοῦντα καὶ εἰς τὸ φιλολογικόν μας τῆς Σμύρνης Γυμνασίου εἰς τὸ νὰ δίδωσι τὰς στοιχειώδεις τούτων τῶν ἐπιστημῶν γνώσεις πρὸς τοὺς ἐκεῖ φοιτῶντας μαθητὰς, ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὁποίων ὑπῆρξας καὶ σὺ πρὸς

(α) Τῆς Σχολῆς τῶν Βουκορεσίῳν ἐμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν γέννημα τὴν εἰς τὸ Ἑλληνικόν ὑπὸ Γρηγορίου Βραγκοβάνου μεταφρασθεῖσαν φιλοσοφίαν τοῦ Ἀϊνσκίου, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βιέννῃ, 1808· τὴν ὁποῖαν ἐλησμονήσα νὰ καταριθμηθῶ εἰς τὸν Β' τόμον Σελ. 14.

ἀνεξάλειπτον τῆς καρδίας μου εὐχαρίστησιν. Ἐλθε βίβαια παρισταμένη ἀοράτως ἢ δέσποινα Φιλοσοφία πρὸς ὄλους μας. Μηδὲς ἀγνωμέτροτος προσίτω· καὶ μᾶς ἐπρόσβαζε τὴν διὰ τῶν Μαθηματικῶν ἐπιστημῶν προπαρασκευὴν καὶ προκύθαρσιν τῶν ψυχῶν μας πρὶν ἐμῶν εἰς αὐτὸς ἢ μεγαλοπροεστιάτη αὕτη Ἄνασσα.

Ὅταν κατὰ τὸ αὐθ' ἔτος ἐπροσκαλέσθην ἀπὸ τοῦς φιλομαθεῖς Σχυρναίους διὰ νὰ διατάξω τὸ φιλολογικὸν Γυμνάσιον· ἐσοχάσθην τότε εὐθὺς, ὅτι μετὰ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν ἀπήτει οὐσιωδῶς ἢ νὰ μουσοτροφήται ἀρξαμένη νεολαία καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς φιλοσοφίας. Ἡ σπάνις τῶν προεκδοθέντων φιλοσοφικῶν συγγραμμάτων δὲν ἦτο τὸ μόνον αἷτιον, τὸ ὁποῖον μ' ἐμπόδισε νὰ τὰ εἰσάξω εἰς τὸ Γυμνάσιον. Ἐκρίνα ὅτι καὶ διὰ τὴν ὕλην καὶ διὰ τὸ εἶδος εἶν ἐπρεπε νὰ διδάσκωνται πλεον εἰς τὰ σχολεῖα μας· ὁ χρόνος, κατὰ τὸν ὁποῖον ζῶμεν, εὐτύχησε νὰ τὰ διορθώσῃ καὶ τὰ εὖω· καὶ εἶναι αἰσχρὸν, εἰάν γινώσκοντες τὰς τῶν Νεωτέρων βελτιώσεις προσκολλώμεθα θέλουτες εἰς τὰ Παλαιὰ δι' ἀσυγχώρητον εἴτε πεισμονὴν εἴπης, εἴτε φιλαρχαϊσμὸν παράλογον.

Ἡ φιλοσοφία, Φραγκῖσκε, γεννᾶται καθὼς θέλομεν ἰδεῖν ἐφεξῆς ἀπὸ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς εἰς τὴν θύραν τοῦ Δελφικοῦ ναοῦ θαυμασίας ἐπιγραφῆς, ΓΝΩΘΙ ΣΑΤΤΟΝ, ἢ γου νὰ γνωρίσωμεν τὰς ψυχικὰς ἡμῶν δυνάμεις καὶ νοητικὰς καὶ προαιρετικὰς, διὰ τῶν ὁποίων δυνάμεθα ἔπειτα νὰ διακρίνωμεν τίνα ἐκ τῶν περικυκλούντων μας πραγμάτων εἶναι μαθητὰ καὶ τίνα ἀμόθητα, καὶ Πῶς δυνάμεθα νὰ συζῶμεν πολλοὶ ὁμοῦ συμφώνως μὲ τὴν φύσιν τῆς θελήσεώς μας· ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι ἐκπίπτουτες πάντοτε εἰς τὰς

ὑπερβολὰς, πρὶν γνωρίσωσιν ἑαυτοὺς ἀκριβῶς, οἱ μὲν ἐνόμισαν ὅτι ἐξεύρουσι τὰ πάντα, οἱ δὲ, ὅτι ἄγνωστοῦσι τὰ πάντα· καὶ αὕτη εἶναι ἡ καθ' ἑλπίην ἀμαρτία τῆς φιλοσοφίας, ἣτις ἐδιωρθώθη ὅπως εἶπεν εἰς τὰς ἡμέρας μας. Διὰ τὴν γαίην δὲ σαφέστερον τὸ λεγόμενον, πρέπει νὰ ἐξηγήσω μὲν ὅσην δύναμιαι συντομίαν τὰς δύο τῆς φιλοσοφίας ὑπερβολὰς.

Ἡ φιλοσοφία, φέλιτατε Φραγκίσκε, ἐγεννήθη εἰς τὴν φιλιππίνην ἡμῶν πατρίδα. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην οὔτε ἀπὸ τῶν μύθων τῶν Μουσῶν καὶ τοῦ Ἀπόλλωνός μας πρέπει νὰ βεβαιώσωμεν, οὔτε ἀπὸ τῶν λόγων τοῦ φιλοπατρίδος Ἰσοκράτους „φιλοσοφίαν ἡ πόλις ἡμῶν ἐγέννησε“· αἱ αὐτομαρτυρίαι εἶναι ὑποπτοί, καὶ οὐκ εἶδουσι τὴν ἀπαιτούμενην ἀκρίβειαν τῆς ἁξιολογίας· μᾶς τὴν ἐπιμαρτυροῦσιν οἱ γνήσιοι ἔρασαι τῆς φιλοσοφίας ἑτερογενεῖς, εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων προσέχοντες ἐπιστατικώτερα τοῦ νοῦν (α). Πρῶτος φιλόσοφος τοῦ κόσμου κατὰ τὴν κυρίαν

(α) Ὁ Κάντιος εἰς τὴν Λογικὴν του (Σελ. 29. ἔκδ. τοῦ 1800 ἐν Κωνιγσβέρῳ) λέγει ἑξῆς „unter allen Völkern haben die „Griechen zuerst angefangen zu philosophieren, ἤγουν „πρῶτοι ἀπ' ὅλων τῶν ἔθνων ἄρχισαν νὰ φιλοσοφῶσιν οἱ Ἕλληνες.“ Καὶ ἄλλος Γερμανὸς φιλόσοφος πολυμαθὴς καὶ κριτικὸς βεβαιώνει τὴν αὐτὴν γνώμην μὲν τούτων ἐφεξῆς λόγους. „Ohne andern Nationen eben „philosophischen Geist absprechen zu wollen, darf man „behaupten, dass er bei den Griechen sich von innen „heraus, nicht durch äussern Einfluss entwickelt, und „zu einem eigenthümlichen Character erhoben habe, „ἤγουν χωρὶς νὰ ἀσπασθῶμεν ἀπ' ἄλλα ἔθνη τὸ φιλοσοφικὸν πνεῦμα, „ἐμποροῦμεν νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀνεπτύχθη ἔσωθεν ὁσοῦτον ἀπ' αὐτοὺς χωρὶς καμμίαν ἐξωτερικὴν συνδρομὴν, καὶ ὑπό-

σημασίαν τῆς λέξεως ὑπῆρξεν ὁ Δαιμόνιος Σωκράτης. Μ' ὄλον ὅτι ὁ ἀοιδίμος ἐκεῖνος πρεσβύτης οὔτε κλίσει εἶχεν εἰς τὴν θεωρίαν οὔτε δεξιότητα ἴσως· μ' ὄλον τοῦτο διδάσκων πρὸς ὄλους τοὺς μαθητὰς του τὴν ἀμίμητόν του ἠθικὴν τοὺς ἐπαγγέλλε νὰ γινώσκωσιν ἑαυτοὺς, καὶ ἡ παραγγελία του εἶχε τὴν δυνάμιν της ὄχι μόνον εἰς τὸ πρακτικόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ θεωρητικόν τῆς φιλοσοφίας μέρος (α).

Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης ἠσθάνθησαν ζωηρότατα τὴν δυνάμιν τοῦ θαύματος τούτου παραγγέλματος· καὶ προσπαθοῦτες νὰ τὸ ἐκτελέσωσι καὶ κατὰ θεωρίαν καὶ κατὰ πράξιν ἄλλος μὲ ἄλλον τρόπον ἐφαίνοντο ὅτι ἐπλησίαζαν κατ' ὀλίγον εἰς τὸν σκοπὸν τῆς φιλοσοφίας. ἀλλὰ τῶν ἀνθρώπων ἡ ζωὴ εἶναι μικρὰ, καὶ μικροτάτη ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τοιούτου μεγάλου κατορθώματος. Ἐπρεπε νὰ ἔχωσι καὶ οἱ διάδοχοί των πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν αὐτὸν πάντοτε

„θη εἰς ἴδιον ἑαυτοῦ χαρακτήρα“ (Γενεμάννου Ἱστορία τῆς Φιλοσοφίας Τόμ. Α΄. κατ' ἀρχὰς τῆς Εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν). Ὅλοι σχεδὸν οἱ σοφοὶ τῆς Γερμανίας τὰ αὐτὰ φρονοῦσι περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς φιλοσοφίας.

(α) Πρὸς τὸν μαθητὴν του Ἐυθύδημον νομίζοντα ὅτι ἐγνώριζε τὸν ἑαυτὸν του ἔκαμιν ὁ ἀμίμητος γέρον τὴν θαυμαστὴν ταύτην ἐρώτησιν. „Πότερα δέ σοι δοκεῖ γινώσκωσιν ἑαυτὸν, ὅς τις τοῦνομα μόνον τὸ ἑαυτοῦ οἶδεν, ἢ ὅς τις, ὡς περὶ οἱ τοὺς ἵππους ὠνούμενοι οὐ πρότερον οἶονται γινώσκωσιν, ἢ ἂν βούλωνται γινῶναι, πρὶν ἂν ἐπισκέψωνται, Πότερον εὐπειθῆς ἐστὶν ἢ δυσπειθῆς, καὶ πότερον ἰσχυρὸς ἐστὶν ἢ ἀσθενῆς, καὶ πότερον ταχὺς ἢ βραδύς καὶ τὰλλα τὰ πρὸς τὴν τοῦ ἵππου χρῆσιν ἐπιτηδεύατε καὶ ἀναπιτηδεύατε“ Ὅπως ἔχει, „οὕτως ἑαυτὸν ἐπισχεψάμενος, ὅποιος ἐστὶ πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην χρῆσιν ἐγνώκει τὴν ἑαυτοῦ δυνάμιν;“ (Ξενοφ. Ἀπομνημονευμάτων Β:δλ. Δ΄, Κεφ. Β΄, 25.)

σκοπῶν καὶ νὰ ἀγωνίζωνται πάντοτε μὲ ὅλας τῶν τὰς δυ-
νάμεις εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ ἱεροῦ τούτου Δελφικοῦ παραγγέ-
ματος· ἀλλὰ κατὰ θύσυχίαν ἐκβήκαν οἱ μετ' αὐτοῦ ἀπὸ
τὸν μόνον τούτου δρόμον, ὅς τις ἠδύνατο νὰ τοὺς φέρῃ ἀ-
πλανῶς εἰς τὸ τέλος· ἢ, νὰ ὁμιλήσω ὀρθότερα, ἐνόμι-
σαν πολλοὶ ὅτι τὸ ἐφθασαν, καὶ δὲν εἶχαν χρείαν νὰ προ-
χωρήσωσι πλείον εἰς τὰ ἔμπροσθεν. Ἐμαθῶν πλέον καὶ ἑαυ-
τοῦς καὶ τὰ περὶ ἑαυτοῦς, καὶ δὲν ἦτο πρᾶγμα οὔτε ἐπί-
γειον οὔτε οὐράνιον, τὸ ὁποῖον δὲν ἐξηκρίβουν ἐντελῶς,
ἢ δὲν τὸ ἐξήγουν προχειρότατα, ὅταν ἐζητεῖτο ὁ ὁρισμὸς
του. Τί εἶναι ψυχὴ, Τί σῶμα, Τί ἄνθρωπος, ἐκ τίνων
καὶ πῶς καὶ ποῶν στοιχείων συνεσάθη ὁ κόσμος, Τί εἶ-
ναι Θεός· καὶ μ' ἓνα λόγον ἤξευραν νὰ φιλοσοφήσωσι πε-
ρὶ πάντων, ὡς εἶναι εὐκόλου νὰ καταλάβῃς τὸ λεγόμενον
ἀναγνώσκων τὰ δόγματα τῶν παλαιῶν φιλοσόφων εἰς τὸν
Λαέρτιον· οὗτοι ἐνομαζόνται δογματικοί, περιπεσόν-
τες εἰς τὴν ὑπερβολὴν τοῦ νὰ φιλοσοφῶσι μὲ βεβαιότητα
περὶ πάντων χωρὶς νὰ γνωρίζωσιν ἑαυτοῦς, ὅσον πρέπει,
καὶ οὕτως ἀποπλανηθέντες ἀπὸ τὸν μόνον σκοπὸν τῆς φι-
λοσοφίας.

· Ἄλλο δὲ κόμμα φιλοσόφων, ἐκ διαμέτρου πρὸς τοὺς
εἰρημένους ἀντικείμενοι, νημεσήσαντες, ὡς φαίνεται, κα-
τὰ τῆς ἐπάρσεως ἐκείνων, ἀντὶ νὰ βασαχθῶσιν εἰς τὴν ἔ-
ρευναν ἑαυτῶν, παρεξέστράπησαν εἰς τὴν ἐναντίαν μοῖραν·
ἐνόμισαν οὗτοι ὅτι εἶναι πρᾶγμα ἀδύνατον εἰς τὸν ἄνθρω-
πον ὑποιαδήποτε γνώσις· καὶ ἐνῶ οἱ πρῶτοι ἐγίνωσκον
καὶ τὰ ἀκαταληπτότατα, ὑπεκρίνοντο οὗτοι ὅτι ἠγνόουν καὶ
τὰ προδηλότατα· ἄλλα εἶναι τὰ ὄντα, ἔλεγον, καὶ ἄλλως
τὰ ἀναπλάττει ὁ ἄνθρωπος, καὶ οὐδὲ τοῦτο πάλιν ἤξευραν